

OSMANISCHE SPRICHWÖRTER (1865) ADLI ESERDEKİ TÜRK ATASÖZLERİ VE BU ATASÖZLERİNİN TELAFFUZU -III-

Tuncay BÖLER¹

ÖZET

1928 Harf İnkılabı'ndan önce Avrupalı bilginler tarafından Latin harfleriyle yazılan transkripsiyon metinleri (transcribed texts), Türk dili araştırmaları için oldukça önemlidir. Ana dili Türkçe olmayanların elinden çıkması sebebiyle birtakım yanlışları ihtiva edebileceği hatırdan uzak tutulmaması gereken transkripsiyon metinlerinin yazılış amaçları farklı farklı olsa da bunlar -özellikle sözcüklerin telaffuzlarına yani konuşma diline de yer verdikleri için- ses bilgisi ve başka açılardan önemli birer kaynaktır. Bu türden eserler üzerinde Batı'da 1900'lü yılların başında birtakım incelemeler yapılmaya başlanmışken Türkiye'deki araştırmalar 1990'lı yıllara kadar sarkmıştır. Günümüzde Almanca, Fransızca, İtalyanca, İngilizce yazılmış birtakım transkripsiyon metinleri üzerinde yapılan çalışmalar hâlâ devam etmektedir. Burada konu edinilen atasözlerine kaynaklık eden *Osmanische Sprichwörter* (Osmanlı Atasözleri) 1865'te Viyana'da yayımlanmış transkripsiyon metinlerindedir. Eserde 500 atasözü bulunmaktadır. Bilindiği gibi Arap alfabesi ile yazılan sözcükler genellikle kalıplaşmış bir imlaya sahip oldukları için çoğu zaman telaffuzu örter, tam olarak göstermezler. *Osmanische Sprichwörter*'de hem Alman ve hem de Fransız transkripsiyon sistemine göre atasözlerinin telaffuzları yazıya yansıtılmaya çalışılmış, böylelikle bizler için imla ile telaffuz arasındaki farklılıkların görülmesi imkânı ortaya çıkmıştır. Makalede *Osmanische Sprichwörter*'de bulunan 100 (201-300) atasözü değerlendirilmiş, bu atasözlerinde yer alan sözcük ve eklerin telaffuzları ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Ses Bilgisi, Telaffuz, Transkripsiyon Metinleri, Atasözü, *Osmanische Sprichwörter*.

¹ Doç. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, tuncaybolter@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9275-7083

TURKISH PROVERBS AND THEIR PRONUNCIATION IN OSMANISCHE SPRICHWÖRTER (1865) -III-

ABSTRACT

Transcribed texts written in Latin letters by European scholars before the Letter Revolution of 1928 are very important for Turkish studies. It should be noted that they may contain some mistake as they are the works of non-native speakers. While these texts may have been written for other purposes, they are nonetheless significant phonological resources as they include pronunciation of words, i.e colloquial language. Studies on these type of works started in early 1900s in the West whereas they started in 1990s in Turkey. Transcribed texts written in German, French, Italian and English are currently being studied. The subject of this study is the transcribed texts of Osmanische Sprichwörter, published in 1865 in Vienna. It contains 500 proverbs. Words written in Arabic alphabet mostly obscured pronunciation as they had rigid, structured orthography. In Osmanische Sprichwörter, the pronunciation of proverbs are given both in German and in French transcription systems and thereby it was made possible to ascertain the difference between orthography and pronunciation. In this study, 100 (201 to 300) proverbs were evaluated. The pronunciations of the words and affixes were discussed.

Keywords: Phonetics, Pronunciation, Transcribed Texts, Proverb, Osmanische Sprichwörter.

1. GİRİŞ

Transkripsiyon metinleri terimi Türkoloji’de Arap alfabesi dışında (Latin, Yunan, Ermeni, Süryani, İbrani, Kiril gibi) alfabelerle yazılmış Türkçe metinleri ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Yazı ve konuşma dili arasındaki farklılıkların takip edilebilmesi bakımından söz konusu metinler oldukça değerlidir. Yazının (=Arap alfabesi) tutuculuğu yüzünden, dilde meydana gelen fonetik gelişmeleri yazıdan, standart yazı dilinden takip etmek oldukça güçtür ve kimi zaman imkânsızdır (Duman 2005: 7).

Hemen her milletten Türk diline karşı duyulan ilgi yüzyıllar öncesine uzanır. Avrupa’da Osmanlı Devleti ile ilişki kurmak ya da var olan ilişkileri geliştirmekle görevli gezginler, misyonerler, elçiler vb. kişiler Türkçeyle karşılaştıklarında, Avrupa’da o zamana kadar tanınmayan bir dille karşılaşmış oluyorlardı. Bu dile duyulan ilgi önceleri küçük notlar, fakat daha sonra dilin özelliklerinin sistematik tasvirleri biçiminde ortaya konulmuştur (Hazai 2012: 15). İşte Türkçenin özelliklerini sistemli bir biçimde ortaya koymaya çalışan bu metinler 1900’lü yılların başından itibaren Foy (1901-1902), Thury (1904) gibi bir kısım Avrupalı Türkologların ilgisini çekmiştir. Ülkemizde transkripsiyon metinlerine karşı geciken ilginin ise özellikle son yıllarda oldukça arttığını söylemek mümkündür.

Konuyla ilgili bu çalışmalara katkı sağlamak bakımından makalede ele alınıp değerlendirilen transkripsiyon metni *Osmanische Sprichwörter* adlı eser olacaktır. *Osmanische Sprichwörter*’de yer alan Arap harfli Türkçe metinler (atasözleri) Alman ve Fransızların okuyabilmesi için Latin harfleri ile de gösterilmiştir. Böylelikle Türk dili araştırmacıları için birçok sözcük ve ekte imlanın engellediği telaffuzları görme imkânı ortaya çıkmıştır. Bu eserler Türkçenin tarihî fonetiği için birer hazine değerindedirler (Duman 1995: 106).

2. Osmanische Sprichwörter (=OS, Osmanlı Atasözleri)

Viyana Doğu Dilleri Akademisi (VDDA) öğrencileri M. Pasetti Ritter Von Friedenburg, A. Rehn, A. Bargehr, J. Günner, E. Von Sauer-Czaky-Nordendorf, E. Trechich ve direktör Ottokar Maria Freiherr von Schlechta-Wssehrd tarafından hazırlanan OS’nin yayım tarihi 1865’tir. Eserde ele alınan atasözlerinin VDDA’ya mensup iki eski öğrenci tarafından hazırlanan el yazmaları koleksiyonu ile Güvahi’ye ait el yazması esere dayandığı ön sözde ifade edilmektedir.

OS’de yer alan atasözü sayısı 500’dür. Atasözleri Osmanlı alfabesiyle verilirken sadece ilk 250’sinde okuma işaretleri yani harekeler kullanılmış, atasözlerinin ikinci yarısında ise hareke önemsenmemiştir. Ayrıca, eserin amacı Alman ve Fransızlara Türk dilini öğretmek olduğu için böyle yapılmasında “kolaydan zora” geçiş düşüncesinin etkili olduğundan kitabın başında bahsedilmiştir. Yine OS’de belirtildiğine göre, eserde orta bir yol izlenerek hem “oryantal yazıma” yani kalıplaşmış imlaya sadık kalınmaya hem de telaffuzlar gösterilmeye çalışılmıştır. Hatta, eserde telaffuza daha fazla önem verildiğinin özellikle üzerinde durulmuştur.

OS'nin bir başka hedefi, Alman ve Fransızlara herhangi bir öğretmene ihtiyaç duymadan Osmanlıca yazıları okuyup anlamının başlangıçtaki zorluklarını aşabilmelerinde kolaylık sağlamaktır. Bununla birlikte eserde aynı kolaylık kendisini Almanca ve Fransızca metinler konusunda yetiştirmek isteyen Türklere de sunulmak istenmiştir. Bu çift taraflı sorumluluğu yerine getirmek için de mümkün olduğunca basit metinler seçilmiş, bu konudaki en iyi seçeneğin, atasözleri olduğu düşünülmüştür. Çünkü, atasözleri kısa ve özdürler, bununla birlikte gramer özellikleri yanında kültür ve gelenek barındırdıkları için de avantajlıdır.

OS'de Arap harfli metne yapılan ilaveler şunlardır:

2.1. Satır Altı (Almanca ve Fransızca) Tercüme

Arap harfli metinlerin altında atasözlerinin sözcük sözcük Almanca ve Fransızca tercümeleri verilmiştir. Bununla herhangi bir öğreticiye gereksinim duyulmadan çalışabilmesi hedeflenmiştir. Ön sözde başka dillerde yaygın ve başarılı bir şekilde kullanılan bu metodun ilk kez (?) Batı Türkçesine ayrıntılı bir biçimde uygulandığının ifade edilmesi ilgi çekicidir.

2.2. Telaffuz

OS'de atasözlerinin Arap harfli yazımları yanında telaffuzlarına yani konuşma dilindeki biçimlerine de yer verilmiştir. Bu yapılırken biri Alman diğeri Fransız olmak üzere iki ayrı transkripsiyon sistemi kullanılmıştır. Eserde atasözlerinin ses bakımından "İstanbul'un en seçkin çevreleri"nde konuşulan dile uyarlanmaya çalışıldığının ifade edildiğini burada belirtmek gerekir.

2.3. Almanca ve Fransızca Tercüme

Burada atasözlerinin Almanca ve Fransızcaya tercümeleri verilmiştir. Bu tercüme kimi zaman atasözünün ifade ettiği anlama sahip söz konusu dillerde yer alan başka bir atasözünün verilmesi şeklinde yapılmıştır.

2.4. Sözlük²

OS'nin sonunda atasözlerinde bulunan birtakım sözcüklerin Almanca ve Fransızca karşılıklarının yer aldığı bir sözlük de bulunmaktadır.

3. OS'deki Atasözleri

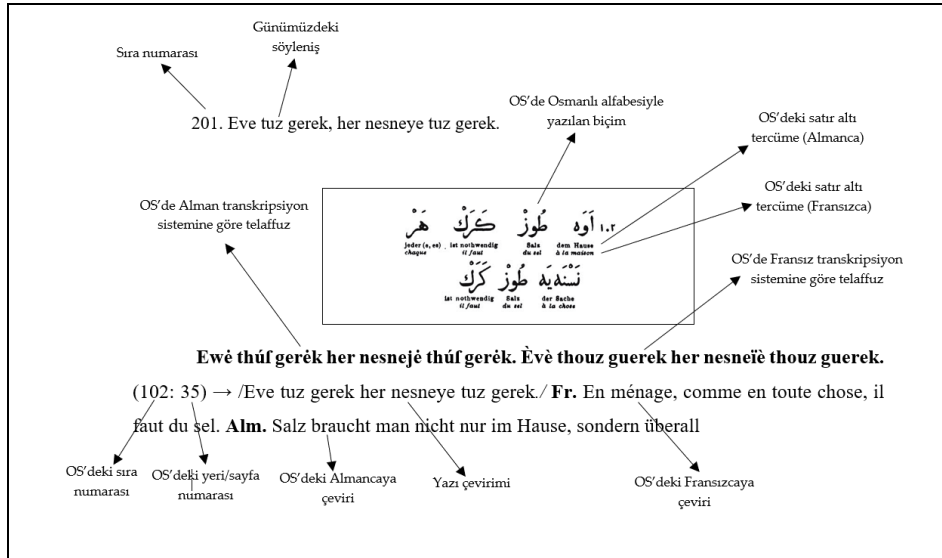
Aşağıda OS'deki 100 (201-300) atasözü günümüzdeki biçimlerine göre alfabetik sıraya dizilerek şemada yer alan bilgiler dâhilinde verilmiştir.

² Eserdeki diğer atasözleri aşağıdaki yayınlarda ele alınıp değerlendirilmiştir:

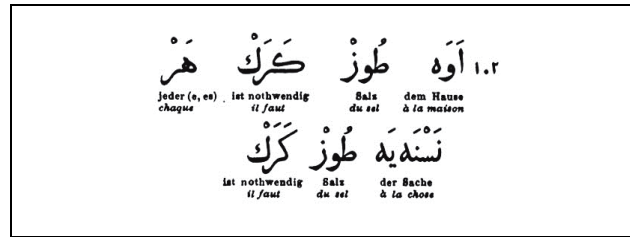
Böler, Tuncay (2018). "Osmanische Sprichwörter (1865) Adlı Eserdeki Türk Atasözleri ve Bu Atasözlerinin Telaffuzu". V. Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metin Bildiri Kitabı. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Yay. 850-865

Böler, Tuncay (2020). "Osmanische Sprichwörter (1865) Adlı Eserdeki Türk Atasözleri ve Bu Atasözlerinin Telaffuzu -II-". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 49: 39-71.

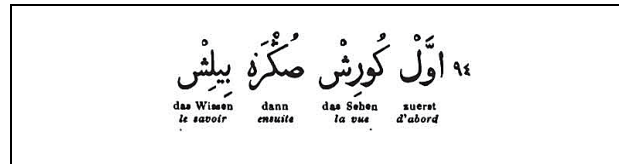

201. Eve tuz gerek, her nesneye tuz gerek.

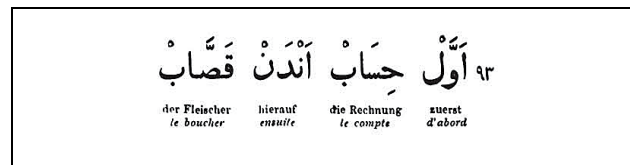
Ewè thúf gerèk her nesnejè thúf gerèk. Èvè thouz guerek her nesneïè thouz guerek. (102: 35) → /Eve tuz gerek her nesneye tuz gerek./ **Fr.** En ménage, comme en toute chose, il faut du sel. **Alm.** Salz braucht man nicht nur im Hause, sondern überall.

202. Evvel görüş, sonra biliş.

Ewwèl görÿsch soñrà bilîsch. Evvel gueurÿch soñrà bilîch. (94: 33) → /Evvel görüş soñrà bilîş./ **Fr.** D'abord voir, après savoir. **Alm.** Zuerst sehen, dann verstchen.

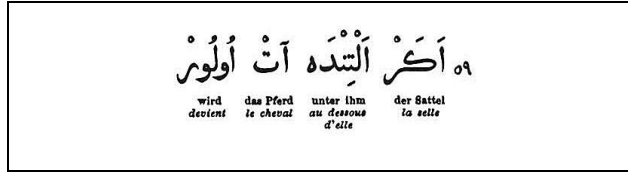
203. Evvel hesap, ondan sonra kasap.

Ewwèl hisàb andàn kaşàb. Evvel hiçàb andan qaçàb. (93: 31) → /Evvel hisab andan kasap./ **Fr.** D'abord le compte, ensuite le boucher. **Alm.** Zuerst die Rechnung, dann der Fleischer.

204. Eyer altında at olur.

Ejër altindâ at olúr. Eïer altinda ât olour. (59: 21) → /Eyer altinda at olur./ **Fr.** C'est la selle qui forme le cheval.

Alm. Unter dem Sattel bildet sich das Pferd.

205. Fayda zararın kardeşidir.

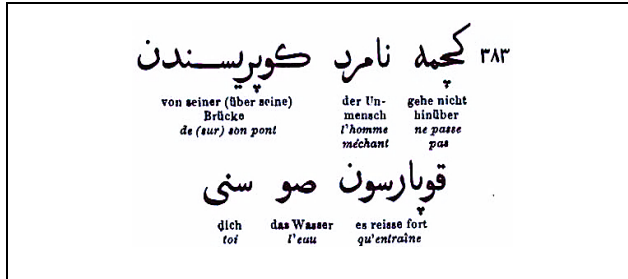
Faïdè fararÿn karendaschîdir³. **Faïdè zararÿñ qarendâchidir**⁴. (331: 107) → /Fayde zararın~zararÿñ karendaşidir (?)./ **Fr.** L'avantage est frère du dommage. **Alm.** Nutzen und Schaden sind Brüder.

206. Garip duası makbuldür.

Gharîb duası makbúldir. Gharîb dou`âçî maqbouldir. (330: 107) → /Garib duası~du`asi makbuldir./ **Fr.** La prière de l'étranger est exaucée. **Alm.** Das Gebet des Fremdlings wird erhört.

207. Geçme namert köprüsünden koparsın su seni⁵.

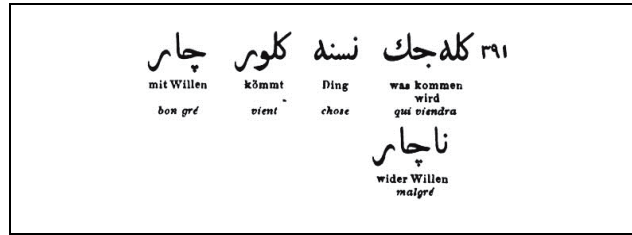
Gètschme namèrd köprüsündèn koparsún şu seni. Guetchmè nāmerd keupruçinden qopârsun sou seni. (383: 123) → /Geçme namerd köprüsinden koparsün su seni./ **Fr.** Ne franchis pas le pont d'un homme méchant; mieux vaut te laisser entraîner au courant. **Alm.** Ueber des schlechten Mannes Steg nicht schreite; lieber reisse dich der Strom in's Weite.

208. Gelecek nesne gelir çar naçar.

³ "karyndaschîdir" (?)

⁴ "qaryndâchidir" (?)

⁵ Geçme namert köprüsünden, ko aparsın su seni (?)

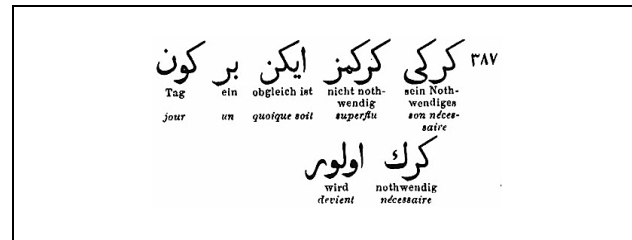
Geledschèk nesné gelûr tshâr natschâr. Gueledjek nesnè guelur tchâr nâtchâr. (391: 125) → /Gelecek nesne gelür çar naçar./ Fr. Ce qui doit arriver arrivera sans faute. Alm. Ob ungern oder gern gesehen, was bestimmt ist wird geschehen.

209. Gelmek iradet, gitmek icazet.

Gelmék iradèt gitmék idschafèt. Guelmek irâdet gutmek idjâzet. (390: 125) → /Gelmek iradet gitmek icazet./ Fr. On vient quand on veut, et on s'en va quand on peut. Alm. Kommen ist Sache des Begehrens, fortgehen Sache des Gewährens.

210. Gereği gerekmez iken bir gün gerek olur.

Gerejî gerekmeî ikèn bir gün gerèk olúr. Guereîi guerekmez iken bir gun guerek olour. (387: 123) → /Gereyi gerekmez iken bir gün gerek olur./ Fr. Ce qui n'est pas nécessaire un jour, peut le devenir un autre. Alm. Was heute unnützig, wird morgen nöthig.

211. Gökten ne yağar ki onu yer kabul eylemeye.

Gökdèn nè jaghâr ki anî yer kabúl ejlèmejë. Gueukden nè ïaghâr ki âni ïer qaboul eïlemeïè. (408: 129) → /Gökdèn ne yağar ki ani yer kabul eylemeye./ Fr. Telle chose qui pleuve du ciel, la terre l'absorbe. Alm. Was immer vom Himmel regnet, die Erde nimmt es auf.

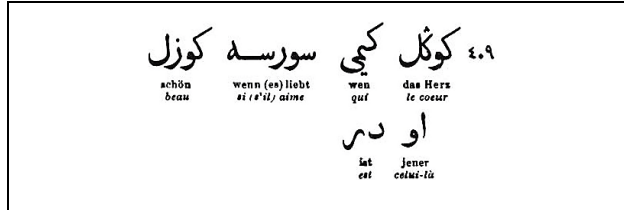

212. Gömlek kaftandan yakındır.

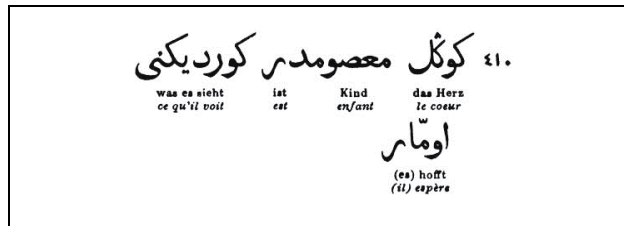
Gömlék kaftandán yakındır. Gueumlek qaftāndan iāqındır. (412: 131) → /Gömlek kaftandan yakındır./ **Fr.** La chemise est plus près du corps que le caftan (Ma peau m'est plus proche que ma chemise). **Alm.** Das Hemd ist mir näher als der Kaftan (Das Hemd ist mir näher als der Rock).

213. Gönül kimi severe güzel odur.

Gönül kimî sewêrse güfêl ô dir. Gueuñul kimi severse güzel o dir. (409: 131) → /Gönül~göñül kimi severe güzel odur./ **Fr.** Est beau celui qui plait au coeur. **Alm.** Wen das Hertz liebt, der ist der Schönste.

214. Gönül masumdur, gördüğünü umar.

Gönül maşúmdir gördiginí ummâr. Gueuñul ma'çoumdir gueurdiguini oummâr. (410: 131) → /Gönül~göñül masumdir~ma'sumdir gördiğini ummar./ **Fr.** Le coeur est un enfant; il désire ce qu'il voit. **Alm.** Das Herz is ein Kind; was es sieht, nach dem verlangt es.

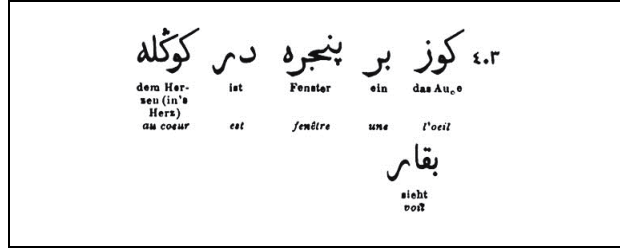
215. Görünenden görünmez çok.

Görinendén görinmêf tschok. Gueurinenden gueurinmez tchoq. (402: 129) → /Görinenden görünmez çok./ **Fr.** Il y a plus de choses invisibles que de visibles. **Alm.** Mehr gibt es was man nicht sieht als was man sieht.

216. Göz bir penceredir, gönle bakar.

Göf bir pendscheré dir gönülé bakâr. Gueuz bir pendjeré dir gueñülé baqâr. (403: 129) → /Göz bir penceredir gönüle~gönüle bakar./ **Fr.** L'oeil est une fenêtre qui donne sur le coeur (Les yeux sont le miroir de l'âme). **Alm.** Das Auge ist ein Fenster in's Herz.

217. Göze yasak olmaz.

Göfê jassâk olmâf. Gueuzê iaçâq olmâz. (406: 129) → /Göze yassak~yasak olmaz./ **Fr.** Le regard est libre. **Alm.** Das Auge kennt kein Verbot.

218. Gözler terazi, gönüller batmandır.

Göflér terafî gönüllér bathmândır. Gueuzler terâzi gueñuller bathmândır. (404: 129) → /Gözler terazi gönüller~gönüller batmandır./ **Fr.** Les yeux sont une balance dont le coeur forme le poids. **Alm.** Die Augen sind eine Wage, darin die Herzen die Gewichte.

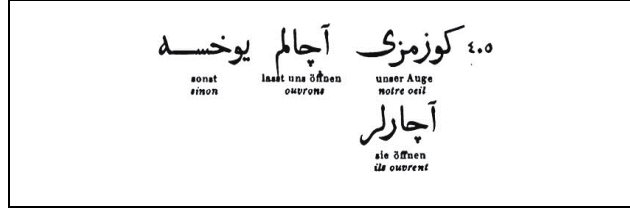
219. Gözü bir nesne doyurmaz illaki toprak.

Göfî bir nesnê dhojurmâf illê ki thoprâk. Gueuzi bir nesnê dhoïourmâz illê ki thoprâq. (407: 129) → /Gözi bir nesne doyurmaz illeki toprak./ **Fr.** Pour combler l'oeil de l'homme il n'y a que la poussière (du tombeau). **Alm.** Das Auge ganz zu sättigen vermag nur Erde (des Grabes).

220. Gözümüzü açalım, yoksa açarlar.

Gözü mü açalım yoksa açarlar. Guezumuzi âtchâlum iøkhsa âtchârlar. (405: 129) → /Gözümüzi açalım yoksa açarlar./ **Fr.** Ouvrons les yeux, sinon on nous les ouvrira. **Alm.** Lasst uns die Augen aufmachen, sonst macht man sie uns auf.

221. Gül çengelsiz ve muhabbet engelsiz olmaz.

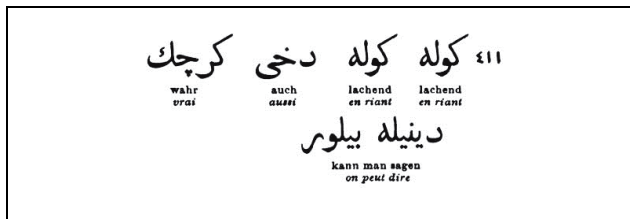
Gül tschengelsîf we muhabbêt engelsîf olmâf. Gul tchenguelsyz vè mouhabbet enguelsyz olmâz. (388: 125) → /Gül çengelsiz ve muhabbet engelsiz olmaz./ **Fr.** Point de rose sans épines, ni d'amour sans rivalités. **Alm.** Keine Rose ohne Dornen; keine Liebe ohne Nebenbuhler.

222. Gül dikensiz olmaz, sefa cefasız olmaz.

Gül dikensîf olmâf ßefâ dschifasîf olmâf. Gul dikensyz olmâz sefâ djifâsyz olmâz. (389: 125) → /Gül dikensiz olmaz sefa cefasız olmaz./ **Fr.** Point de rose sans épines; ni de plaisir sans amertume. **Alm.** Kiene Rose ohne Dornen; keine Freude ohne Leid.

223. Güle güle dahi gerçek denilebilir.

Güle güle dahî gertschêk denilè bilûr. Gulè gulè dahi guertchek denilè bilur. (411: 131) → /Güle güle dahi gerçek denilebilir./ **Fr.** Tout en riant on peut dire la vérité. **Alm.** Auch lachend kann man die Wahrheit sagen.

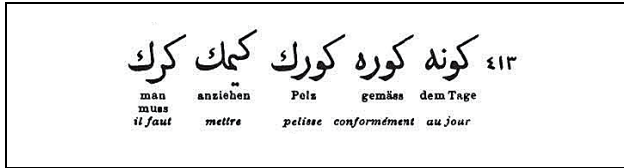
224. Gülü isteyen dikenleri dahi istemek gerek.

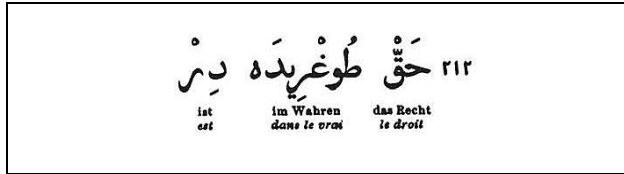
Gül istejen dikenleri dahı istemek gerek. Guli istejen dikenleri dahi istemek guerek. (392: 125) → /Güli isteyen dikenleri dahi istemek gerek./ **Fr.** Qui veut la rose doit aussi vouloir les épines. **Alm.** Wer die Rose will, muss auch die Dornen mitnehmen.

225. Güne göre kürk giymek gerek.

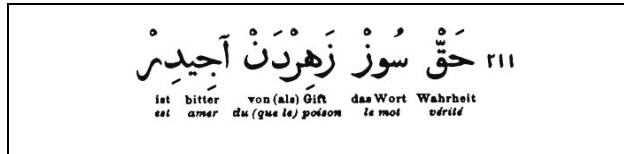
Günè görè kürk giymek gerek. Gunè gueurè kurk giimek guerek. (413: 131) → /Güne göre kürk giymek gerek./ **Fr.** Il faut changer de fourrure selon la température. **Alm.** Je nach dem Wetter wechselt man den Pelz.

226. Hak doğrudadır.

Hakk dhoghruđà dir. Haqq dhoqhrouda dir. (212: 71) → /Hakk doğrudadır./ **Fr.** Le droit est dans la vérité. **Alm.** In der Wahrheit liegt das Recht.

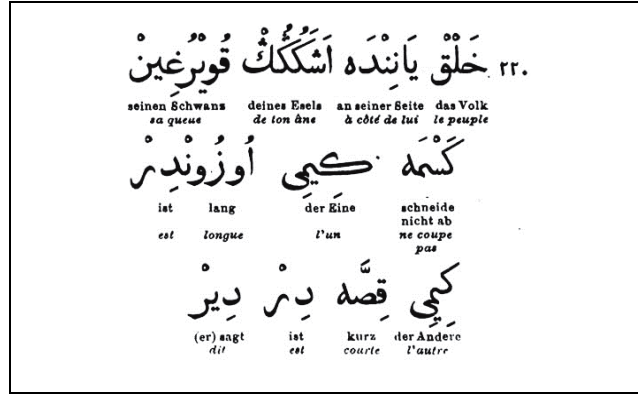
227. Hak söz zehirden acidir.

Hakk söf fehirdèn adschídír. Haqq seuz zehirden âdjídír. (211: 71) → /Hakk söz zehirden acidir./ **Fr.** La vérité est plus amère que le poison. **Alm.** Wahrheit ist bitterer als Gift.

228. Halk yanında eşeğinin kuyruğunu kesme, kimi uzundur kimi kısadır, der.

Châlk janindâ escheginÿn kuirughîn kêsme kimî ufúndir kimî kyßâ dir dêr. Khalq iâninda êcheguiñÿñ qouïroughin kesmè kimi ouzoundir kimi qyssa dir der. (220: 73) → /Halk yaninda eßeğinin~eßeğiniñ kuyruğın kesme kimi uzundir kimi kıssadir~kıssadir der./ Fr. Ne coupe pas la queue de ton âne en public; les uns la trouveraient trop longue, les autres trop courte. Alm. Deines Esels Schwanz stutze nicht vor den Leuten; Einer findet ihn zu lang, der Andere zu kurz.

229. Ham söz sahibinindir.

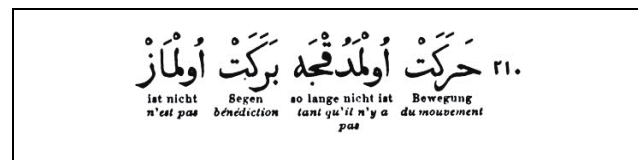
Châm söf Bahibinÿndir. Khâm seuz sâhibinyñdir. (215: 73) → /Ham söz sahibinindir~sahibiniñdir./ Fr. L'offense retombe sur son auteur. Alm. Das rohe Wort trifft den Urheber.

230. Hangi gün gördün akşam olmaya.

Hânghy (kânghy)⁶ gün gördün achschâm olmaja. Hanghy (qanghy) gun gueurduñ akhchâm olmaia. (352: 113) → /Hangı (kangı) gün gördün~gördüñ aışam olmaya./ Fr. As-tu jamais vu un jour qui n'ait abouti au soir? Alm. Sahst du je einen Tag ohne Abend?

231. Haraket olmadıkça bereket olmaz.

⁶ Parantez içindeki biçim OS'de "yerine, ya da" olarak verilen telaffuzdur.

Herekèt ölmädükschê berekèt olmaf. Hereket olmaduqjê bereket olmâz. (210: 71) → /Hereket olmadükce bereket olmaz./ **Fr.** Sans activité pas de prospérité (Pas de succès sans efforts). **Alm.** Kein Segen ohne Sichbewegen.

232. Hatasız bir dakika yoktur.

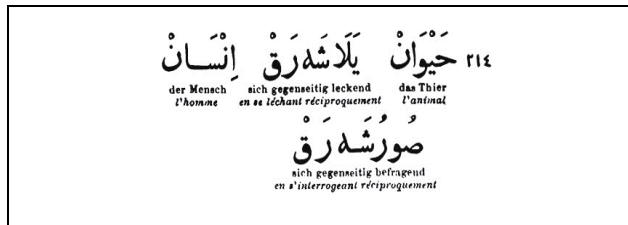
Chathasyf bîr dakikê jôkdir. Khathâsyz bir daqîqê ioqdir. (219: 73) → /Hatasız bir dakika yokdur./ **Fr.** Pas d'instant sans erreur. **Alm.** Kein Augenblick ohne Irrthum.

233. Hayvan alası dışında, insan alası içinde olur.

Haiwân a'lasî thischindâ insân a'lasî itschindê olur. Haiwân a'lâci thichinda insân a'lâci itchindê olour. (213: 71) → /Hayvan a'lasî~a'lasî tışında insan a'lasî~a'lasî içinde olur./ **Fr.** La perfection de l'animal est extérieure, celle de l'homme intérieure. **Alm.** Im Äussern hat das Thier, der Mensch im Innern seine Zier.

234. Hayvan yalaşarak, insan soruşarak.

Haiwân jalascharâk insân boruscharâk. Haiwân ialâcharaq insân soroucharaq. (214: 71) → /Hayvan yalaşarak insan soruşarak./ **Fr.** Les animaux cherchent à se connaître en se léchant, les hommes en s'interrogeant. **Alm.** Die Thiere suchen durch Belecken, die Menschen durch Befragen cinander zu entdecken.

235. Hepsinden bahtlıdır beşikte ölen⁷.

⁷ olan (?)

Hepsindèn bachtlı́ dir beschikdè ölèn. Hepsinden bakhtlu dir bechikdè eulen. (440: 139) → /Hepsinden bahtlı́dır beşikde ölen./ **Fr.** Le plus heureux de tous est celui qui meurt dans le berceau. **Alm.** Der Glücklichste von Allen ist wer in der Wiege stirbt.

236. Her ağaçtan yemiş olmaz.

Her aghadschdàn jemisch olmaf. Her aghâdjdan îemich olmâz. (441: 139) → /Her ağaçdan yemiş olmaz./ **Fr.** Tout arbre ne porte pas des fruits. **Alm.** Nicht jeder Baum trägt Früchte.

237. Her ağlamanın gülmesi var.

Her aghlamanıñ gülmesi wârdır. Her aghlâmanyñ gülmeçi vârdır. (442: 139) → /Her ağlamanın~ağlamanıñ gülmesi vardır./ **Fr.** A chaque larme répond un sourire. **Alm.** Jedes Weinen hat sein Lachen.

238. Her bir kişiye kendi âdeti hoş gelir.

Her bir kischijè gendý adetí chosch gelûr. Her bir kîchiîè guendý 'âdeti khoch guelur. (443: 139) → /Her bir kişiye gendı adeti~âdeti hoş gelür./ **Fr.** Chacun a sa guise (A chaque fou plaît sa marotte). **Alm.** Jedem gefällt seine Weise (Jeder Laffe lobt seine Kappe).

239. Her deliye bir âlim koymuşlardır.

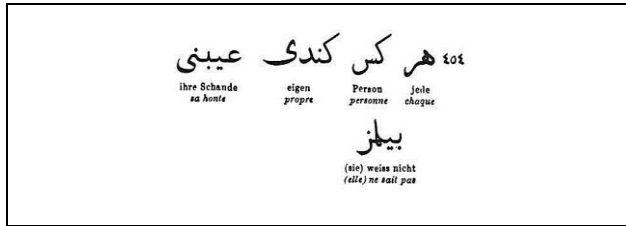
Her delijè bir alım komyschlàrdir. Her deliè bir 'àlim qomychlardir. (446: 141) → /Her deliye bir alim~'àlim komışlardir./ **Fr.** A chaque fou un sage. **Alm.** Auf jeden Narren kömmt ein Weiser.

240. Her horoz bokluğunda öter.

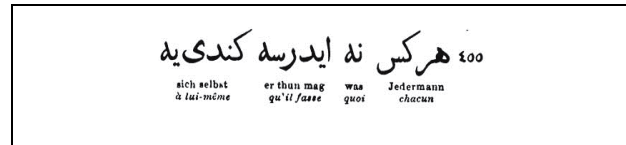
Her choròs boklughundà ötèr. Her khoros boqloughounda euter. (445: 139) → /Her h̄oros bokluğunda öter./ **Fr.** Tout coq chante sur son fumier. **Alm.** Jeder Hahn kràht auf seinem Mist.

241. Herkes kendi ayıbını bilmez.

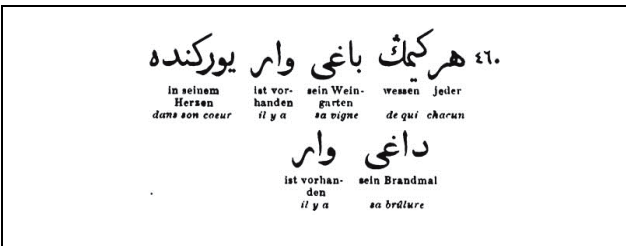
Her kes gendý aibiní bilméf. Her kes guendý 'aibiní bilmez. (454: 143) → /Herkes gendi aybini~'aybini bilmez./ **Fr.** Chacun n'a pas la conscience de ses défauts. **Alm.** Nicht jeder kennt seine Schwächen.

242. Herkes ne ederse kendine.

Her kès ne ederse gendýjè. Her kes nè edersè guendýjè. (455: 143) → /Herkes ne ederse gendýje./ **Fr.** Tout ce que l'on fait, on le fait pour son propre compte. **Alm.** Was man auch thun mag, man thut es sich selbst.

243. Her kimin bağı var, yüreginde dağı var.

Her kimýn baghí war jüregindè daghí war. Her kimýñ bāghi vār iureguindè dāghi vār. (460: 145) → /Her kimin~kimiñ bağı var yüreginde dağı var./ **Fr.** Qui jardin a, chagrin a (Qui terre a guerre a). **Alm.** Jeder Weingarten schlägt dem Herzen Scharfen (Gut schafft Sorgen. Kein Weingarten, ohne die Sorge ihn zu warten).

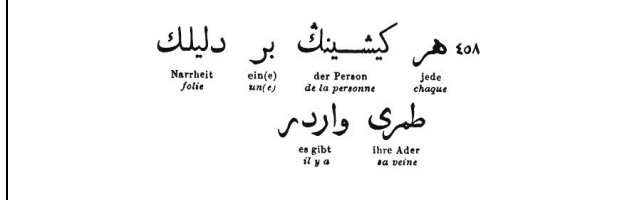
244. Her kişî derdinden söyler.

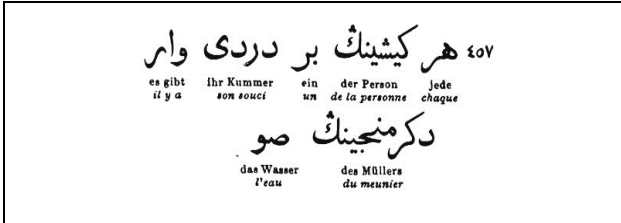
Her kischí derdindén söjlér. Her kichi derdinden seuilér. (456: 143) → /Her kişi derdinden söyler./ **Fr.** Chacun se plaint de sa propre peine. **Alm.** Jeder spricht von seinem Leide.

245. Her kişinin bir delilik damarı var.

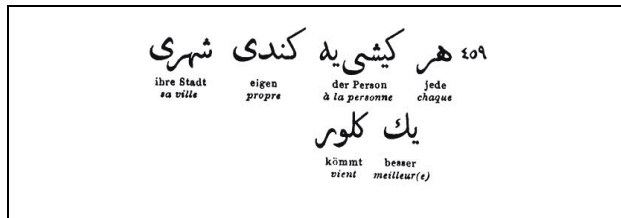
Her kischinÿn bir delilik dhamarí wárdír. Her kichinyñ bir delilik dhamari vârdír. (458: 143) → /Her kişinin~kişiniñ bir delilik damari vardır./ **Fr.** Chacun a sa veine de folie. **Alm.** Jedermann hat seine Narrenader.

246. Her kişinin bir derdi var, değirmencinin su.

Her kischinÿn bir derdí war dejirmendschinÿn řu. Her kichinyñ bir derdi vâr deïrmendjinyñ sou. (457: 143) → /Her kişinin~kişiniñ bir derdi var deyirmencinin~deyirmenciniñ su./ **Fr.** Tout homme a son souci; l'eau est celui du meunier. **Alm.** Jedermann hat seine Sorge, die des Müllers ist das Wasser.

247. Her kişiyè kendi şehri yeğ gelir.

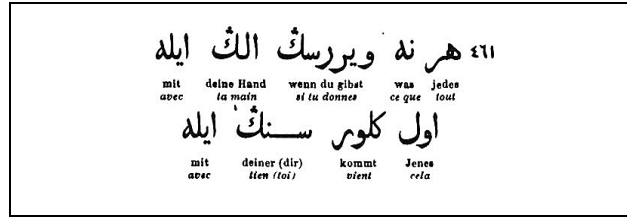
Her kischijè gendÿ řehri jek gelúr. Her kichiiè guendÿ chehri jek guelur. (459: 143) → /Her kişiyè gendí řehri yek gelúr./ **Fr.** Chacun préfère sa ville à toute autre. **Alm.** Jedem ist seine Stadt die liebste.

248. Her kuş yuvasını beğenir.

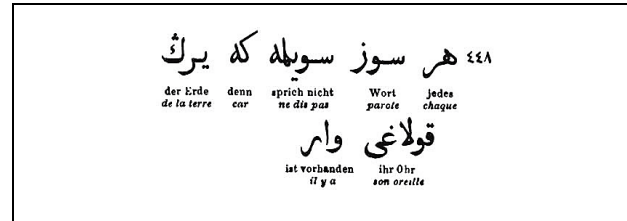
Her kusch juwasiní bejenúr. Her qouch iouvācini beienur. (453: 143) → /Her kuş yuvasini beyenür./ **Fr.** Chaque oiseau trouve son nid beau. **Alm.** Jedem Vogel gefällt sein Nest.

249. Her ne veririrsen elin ile o gelir senin ile.

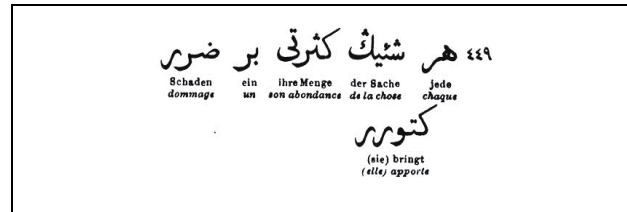
Her ne werirsen elyn ile ol gelúr senyn ilè. Her nè verirseñ elyn ilè ol guelur senyn ilè. (461: 145) → /Her ne verirsen elin~elin ile ol gelúr senin~senin ile./ **Fr.** Ce que tu donnes ici bas, avec toi tu l'emporteras. **Alm.** Was immer deine Hand gegeben, du nimmst es mit in's and're Leben.

250. Her sözü söyleme ki yerin kulağı var.

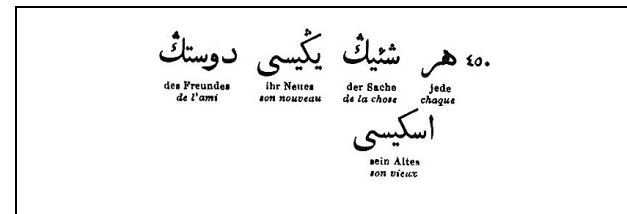
Her söf söjlème ki jeryn kulaghí war. Her seuz seuilemè ki ieryñ qoulāghi vār. (448: 141) → /Her söz söyleme ki yerin~yerin kulağı var./ **Fr.** Ne parle pas à tout propos car la terre a des oreilles. **Alm.** Nicht von Allem rede, denn die Erde hat Ohren (Die Wände haben Ohren).

251. Her şeyin kesreti bir zarar getirir.

Her schejyn kesreti bir farâr getürúr. Her cheiyñ kesreti bir zarar gueturur. (449: 141) → /Her şeyin~şeyin kesreti bir zarar getürür./ **Fr.** Tout excès a son mauvais côté (Trop et trop peu gâte tout jeu). **Alm.** Allzuviel ist ungesund.

252. Her şeyin yenisi, dostun eskisi.

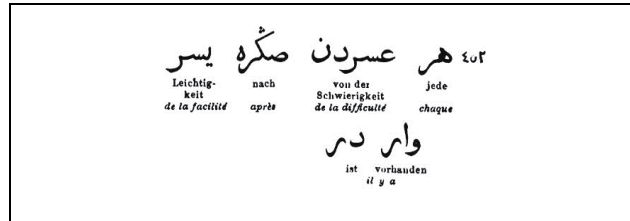
Her schejýn jenisí dostýn eskisí. Her cheýñ ãeñiçi dostýñ eskiçi. (450: 141) → /Her şeyin~şeyiñ yenisi~yeñisi dostın~dostiñ eskisi./ **Fr.** En toute chose prends ce qu'il y a de plus récent; parmi les amis choisis le plus ancien. **Alm.** Von Allem das Neueste, unter den Freunden den ältesten!

253. Her tencereye bir kapak bulunur.

Her tenscherejé bir kapák bulunúr. Her tendjereie bir qapâq boulounour. (444: 139) → /Her tencereye bir kapak bulunur./ **Fr.** Chaque marmite a son couvercle. **Alm.** Jeder Topf hat seinen Deckel.

254. Her usrdan sonra yüsür vardır.

Her üsürden Bonrà jüsúr wâr dir. Her uçurden soñra iuçur vâre dir. (452: 141) → /Her üsürden sonra~soñra yüsür vardır./ **Fr.** Malheur porte bonheur. **Alm.** Auf Leid folgt Freud'.

255. Her yumurta beyaz değıl.

Her jumurthâ bejâf değıl. Her ioumourtha beiaz deil. (463: 145) → /Her yumurta beyaz deyil./ **Fr.** Tous les oeufs ne sont pas blancs. **Alm.** Nicht jedes Ei ist weiss.

256. Her yükseğın bir inişi vardır.

Her jüksejýn bir inischí wârdir. Her iükseyiñ bir inichi vârdir. (462: 145) → /Her yükseyin~yükseyiñ bir inişi vardır./ **Fr.** Toute montée a sa descente (Il n'y a point de montagne sans vallée). **Alm.** Jedes Steigen hat sein Neigen.

257. Her zararda bir hayır var.

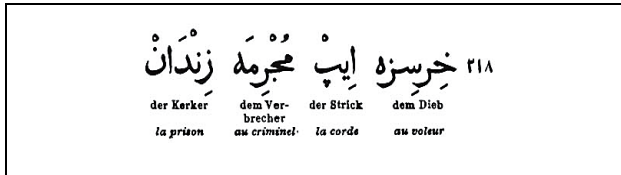
Her farardâ bir chajr war. Her zararda bir khair vār. (451: 141) → /Her zararda bir h̄ayr var./ **Fr.** A quelque chose malheur est bon. **Alm.** Jeder Schaden hat sein Gutes (Kein Unglück ist so gross, es birgt ein Glück im Schoss).

258. Her ziyan bir öğüttür.

Her fiân bir öjütdir. Her zîân bir euüttdir. (447: 141) → /Her zyan (?) bir öyütdir./ **Fr.** Dommage rend sage. **Alm.** Durch Schaden wird man klug.

259. Hırsıza ip mücrime zindan.

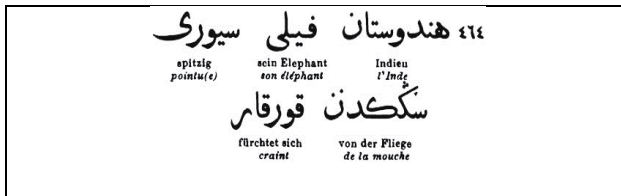
Chyrsyfê ip müdschrimê findân. Khyrşyze îp mudjrimê zindân. (218: 73) → /Hırsıza ip mücrime zindan./ **Fr.** Au voleur la corde, au criminel la prison (Le gibet n'est que pour les malheureux. **Alm.** Für den Dieb der Strick, für den Verbrecher das Gefängniß (Kleine Diebe henkt man, grosse lässt man laufen).

260. Hırsız hırsıza yoldaştır.

Chyrsyf chyrsyfê joldâschdir. Khyrşyz khyrşyze îoldâchdir. (217: 73) → /Hırsız hırsıza yoldaştır./ **Fr.** A voleur voleur s'unit. **Alm.** Dieb und Dieb gesellt sich gern.

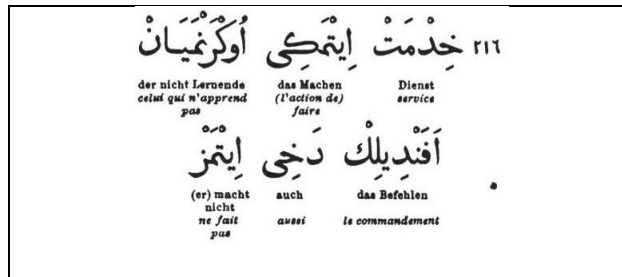
261. Hindistan fili sivrisinekten korkar.

Hindustân filî siwrî sinekdên korkâr. Hindoustân fili sivri siñekden qorqâr. (464: 145) → /Hindustan fili sivrisinekten~sivrisiñekden korkar./ **Fr.** Le moustique se fait craindre, même de l'éléphant des Indes. **Alm.** Auch der Elephant Indiens fürchtet die Stechfliege.

262. Hizmet etmeyi öğrenmeyen efendilik dahi etmez.

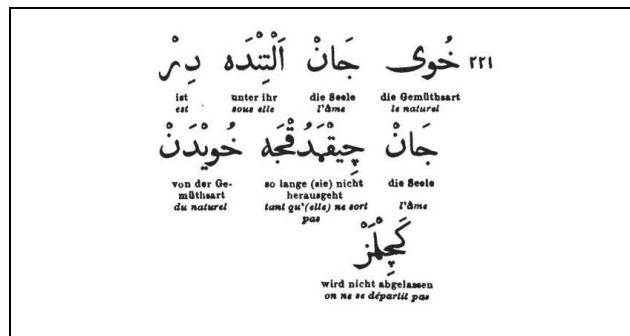

Chyfmèt etmeji öjrênmejen efendilik dahi etmef. Khyzmet etmeii euirenmeien efendilik dahi etmez. (216: 73)

→ /Hizmet etmeyi öğrenmeyen efendilik dahi etmez./ **Fr.** Qui n'apprend pas à obéir ne saura pas commander.

Alm. Wer nicht gehorchen lernt, weiss auch nicht zu befehlen.

263. Huy can altındadır, can çıkmadıkça huydan geçilmez.

Chúj dschän altindä dir dschän tschykmadyktsche chujdän getschilméf. Khouï djän altinda dir djän tschyqmadyqtchè khouïdan guetchilmez. (221: 75) → /Huy can altındadır can çıkmadıkça huydan geçilmez./ **Fr.**

Le caractère siége au-dessous de l'âme, et il ne nous quitte qu'à la suite de celle-ci. **Alm.** Der Charakter steckt unter der Seele; so lange man diese nicht aushaucht, gibt man jenen nicht auf.

264. Isıran it dişini göstermez.

yßyrân it dischîn göstermef. yçyrân it dichin gueustermez. (44: 17) → /Isıran it dişin göstermez./ **Fr.** Chien qui mord ne montre pas les dents. **Alm.** Kein Hund, der beisst, weist die Zähne.

265. İhrâm dervişi (=dervişlik) etmez.

İhrâm derwischî etmef. İhrâm dervîchi etmez. (20: 9) → /İhrâm dervişi etmez./ **Fr.** L'habit ne fait pas le moine (La plume ne fait pas l'oiseau). **Alm.** Die Kutte macht den Derwisch nicht.

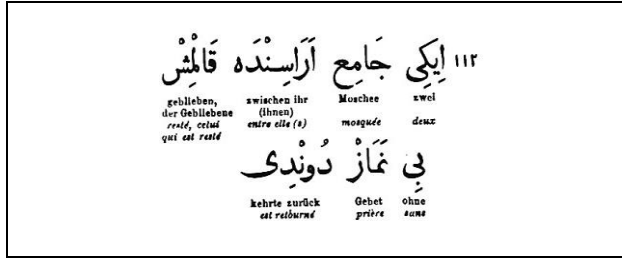

266. İki cambaz bir iptе oynamaz.

İki dŧchanbâf bîr ipde oınamâf. İki djânbâz bir ipde oınâmâz. (113: 39) → /İki canbaz bir ipde oynamaz./ Fr. Deux baladins ne dansent pas sur la même corde. Alm. Zwei Gaukler tanzen nicht auf dem selben Seile.

267. İki cami arasında kalmış beynamaz döndü.

İki dŧŧhamî arasında kalmıŧ binamâf döndü. İki djâmî' arāsında qālmych bînamâz deundi. (112: 39) → /İki cami~câmi' arasında kalmıŧ binamaz döndü./ Fr. Qui s'arrête entre deux mosquées retourne sans prière. Alm. Wer zwischen zwei Moscheen stehen bleibt, kommt nach Hause ohne gebetet zu haben.

268. İki el bir baş içindir.

İki el bir bâŧŧ itŧŧhündir. İki el bir bâch itchundir. (111: 37) → /İki el bir baş içündür./ Fr. Les deux mains sont destinées au service d'une seule tête. Alm. Die zwei Hände dienen dem Einen Kopfe.

269. İki karpuz bir koltuĝa ŧıĝmaz.

İki karpuf bîr koltuĝâ ŧyĝmâf. İki qârpouz bir qoltougha ŧyĝmâz. (116: 39) → /İki karpuz bir koltuĝa ŧıĝmaz./ Fr. Deux pastèques ne se portent pas sous le même bras. Alm. Zwei Wassermelonen finden nicht Raum unter Einer Achsel.

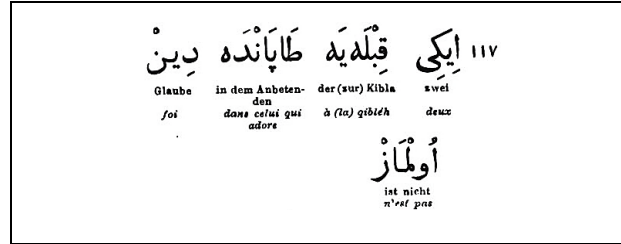
270. İki kedi bir arslana bestir.

İki kedî bir arslanâ bēsdîr. İki kedî bir arslāna besdir. (118: 41) → /İki kedî bir arslana besdir./ Fr. Deux chats suffisent pour tenir tête à un lion. Alm. Zwei Katzen genügen für Einen Löwen (d. h. Es mit ihm aufzunehmen).

271. İki kibleye tapanda din olmaz.

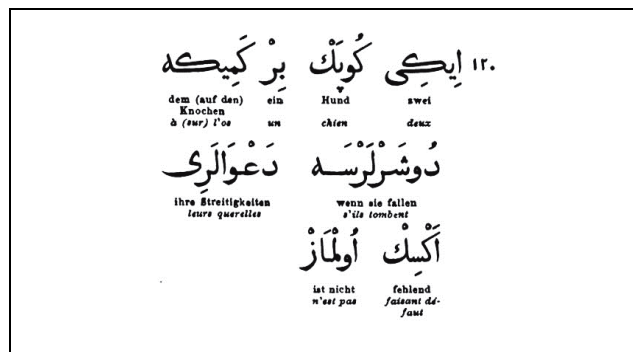
İki kibleyē thāpāndē dīn olmāf. İki qibleyē thāpānda dīn olmāz. (117: 39) → /İki kibleye tapanda din olmaz./ Fr. Qui, en priant, se tourne vers deux autels n'a point de foi. Alm. Wer gleichzeitig in der Richtung von zwei Altären betet, der hat keinen Glauben.

272. İki kimesnin üçüncüsü olma.

İki kimesnenîk üçünçisi olma. İki kimesnenîk üchundjîci olma. (119: 41) → /İki kimesnenîk~kimesnenîk üçünçisi olma./ Fr. A deux ne t'associe pas comme troisième. Alm. Zu Zweien geselle dich nicht als Dritter.

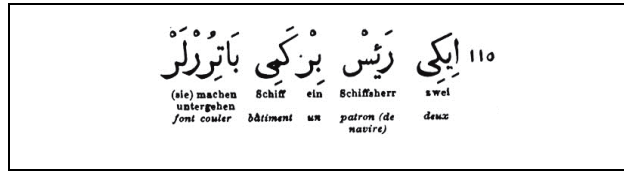
273. İki köpek bir kemiğe düşerlerse davaları eksik olmaz.

İki köpek bir kemiğe düşerlerse davaları eksik olmaz. İki köpek bir kemiğe düşerlerse davaları eksik olmaz. (120: 41) → /İki köpek bir kemiğe düşerlerse davaları eksik olmaz./ Fr. Deux chiens après un os se querellent bientôt. Alm. Zwei Hunde, die am selben Bein nagen, raufen.

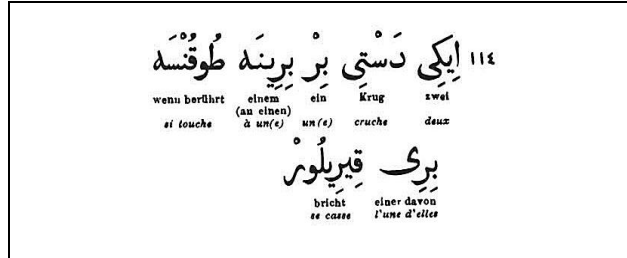

274. İki reis bir gemi batırır.

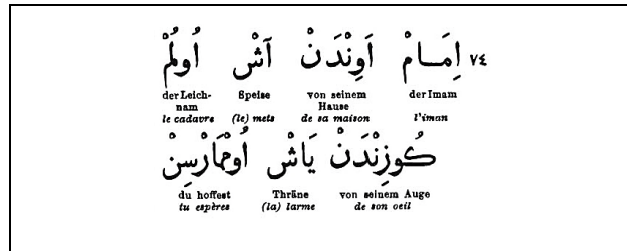
İki reis bir gemi battıryrlár. İki reïs bir guemi bättyryrlár. (115: 39) → /İki reys (?) bir gemi battırırlar./ Fr. Deux patrons font chavirer le navire. Alm. Zwei Steuermänner machen das Schiff untergehen.

275. İki testi birbirine dokunsa biri kırılır.

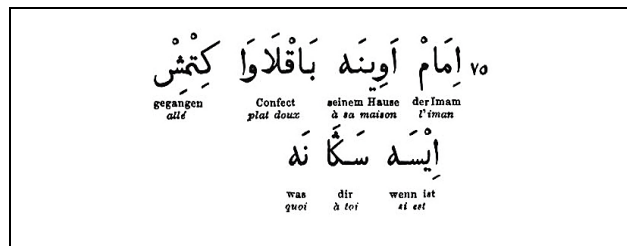
İki destí bir birinè dhokunsá birí kirilür. İki desti bir birinè dhoqounsa biri qirilur. (114: 39) → /İki desti birbirine dokunsa biri kırılır./ Fr. De deux cruches qui se heurtent l'une se casse. Alm. Von zwei Krügen, die aneinander stossen, bricht einer.

276. İmam evinden aş, ölüm gözünden yaş umarsın.

İmâm ewindèn âsch ölüm göfîndèn jâsch ummârsin. İmâm evinden âch eulum gueuzinden iâch oummârsin. (74: 25) → /İmam evinden aş ölüm gözünden yaş ummarsin./ Fr. Espérer que l'iman adoucira ton sort, c'est chercher des larmes aux yeux d'un mort. Alm. Hoffen, dass ein Imam Almosen reiche, heisst Thränen erwarten aus dem Auge einer Leiche.

277. İmam evine baklava gitmiş ise sana ne.

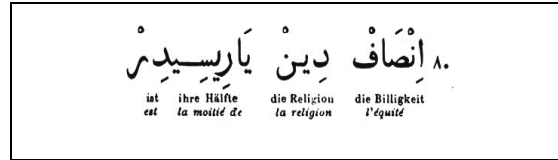
İmām ewinē baklawā gitmiş isē sanā nē. İmām èvinē bāqlāvā guitmich içē sañā nē. (75: 25) → /İmam evine baklava gitmiş ise sana~saña ne./ **Fr.** L'Iman a reçu de la confiture. Que t'importe? (N'envie point le bonheur d'autrui). **Alm.** Schickt man dem Imam Confect, was geht es dich an? (Kümmere dich nicht um das Glück Anderer).

278. İmaret yapılmadan dilenciler kapı aldılar.

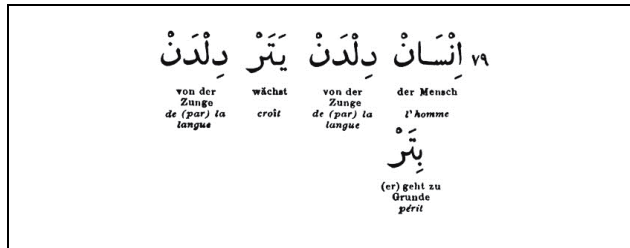
İmāret yapılmadān dilendschiler kapı aldılar. İmāret iāpilmadan dilendjiler qapou āldılar. (325: 105) → /İmaret~imaret yapılmadan dilenciler kapı aldılar./ **Fr.** Avant que l'hospice ne soit achevé, les mendiants font queue à la porte. **Alm.** Bevor die Armenküche noch vollendet ist, belagern schon Bettler die Thüre.

279. İnsaf dın yarısıdır.

İnşāf dîn yarısıdır. İnsāf dîn iariçidir. (80: 27) → /İnsaf din yarısıdır./ **Fr.** L'équité est la moitié de la religion. **Alm.** Billigkeit ist halbe Religion.

280. İnsan dilden yeter, dilden biter.

İnsān dildēn jetēr dildēn bitēr. İnsān dilden ieter dilden biter. (79: 27) → /İnsan dilden yeter dilden biter./ **Fr.** L'homme réussit par la langue et se détruit par la langue **Alm.** Der Mensch erwirbt durch die Zunge und verdirbt durch die Zunge.

281. İnsan insanın aynasıdır.

İnsān insanıñ ajinesidir. İnsān insānyñ āinesidir. (78: 27) → /İnsan insanın~insanıñ ayinesidir./ **Fr.** L'homme est le miroir de l'homme. **Alm.** Der Mensch ist des Menschen Spiegel.

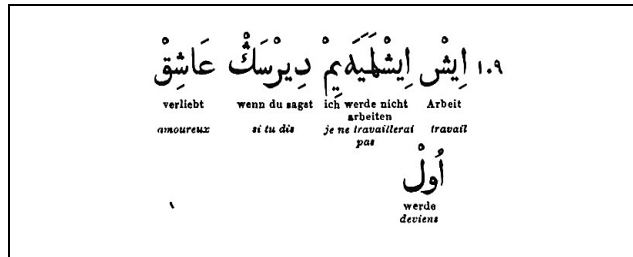

282. İşini bilen, eşini bilen, aşını bilen fakir olmaz.

İschin bilên eşchîn bilên aschîn bilên fakîr olmâf. İchin bilen èchin bilen âchin bilen faqîr olmâz. (110: 37) → /İşin bilen eşin bilen aşın fakir olmaz./ Fr. Métier et compagnon qui bien choisit, et convenablement se nourrit, jamais ne s'appauvrit. Alm. Wer seine Speise, seine Erwerbsweise und seine Umgangskreise zu wählen versteht, der verarmt nicht.

283. İş işlemeyeyim dersen âşık ol.

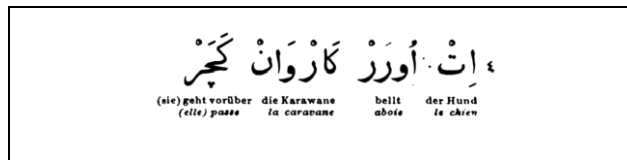
İsch ischlemejëim dërsen aschîk ol. İch ichlemeieim derseñ 'âchiq ol. (109: 37) → /İş işlemeyeyim (?) dersen~derseñ aşık~âşık ol./ Fr. Veux-tu rester oiseux deviens amoureux. Alm. Willst du müssig gehen, so verlief dich.

284. İşitilmemiş haber olmaz cihanda.

İschidilmemysch chabër olmâf dschihandâ. İchidilmemych khaber olmâz djihânda. (38: 15) → /İşidilmemiş haber olmaz cihanda./ Fr. Rien d'inouï dans le monde. Alm. Nichts Unerhörtes gibt es auf der Welt (Es gibt nichts Neues unter der Sonne).

285. İt ürür, kervan geçer.

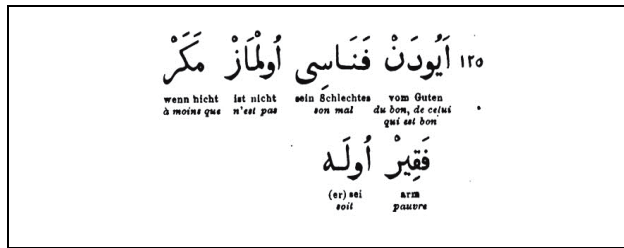
İt örër kjarwân getschër. İt eurer kiärvân guetcher. (4: 3) → /İt örër kârvan geçer./ **Fr.** Le chien aboie, la caravane passe. **Alm.** Der Hund bellt, die Karawane zieht vorüber.

286. İyi cevher kendisini bildirir.

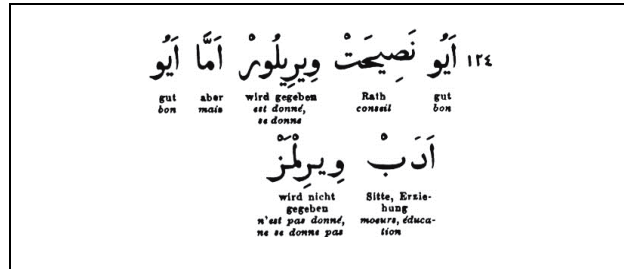
Ejû dschewhër gendysinî bildirûr. Eïu djevher guendyçini bildirur. (123: 43) → /Eyü cevher gendisini bildirür./ **Fr.** Pierre précieuse se fait connaître d'elle-même (A bon vin point d'enseigne). **Alm.** Der echte Edelstein gibt sich selbst kund.

287. İyiden fenası olmaz meğer fakir ola.

Ejüdân fenâsî olmaf mejër fakîr olâ. Eïudan fenâçî olmâz meier faqîr ola. (125: 43) → /Eyüdan fenasi olmaz meyer fakir ola./ **Fr.** L'homme de bien ne fera pas de mal, à moins qu'il ne tombe dans la misère (Misère et loyauté vont rarement de compagnie). **Alm.** Vom guten Menschen kömmt nichts Schlechtes, es sei denn, er würde arm.

288. İyi nasihat verilir ama iyi edep verilmez.

Ejû naşihât werilûr amâ ejû edeb werilmef. Eïu naşihât verilir ammâ eïu edeb verilmez. (124: 43) → /Eyü nasihat verilür amma eyü edeb verilmez./ **Fr.** On peut donner un bon conseil, mais on ne saurait donner de bonnes moeurs. **Alm.** Guten Rath kann man ertheilen, aber gute Sitten nicht.

289. Kâbil şakirt üstat olur ustadan.

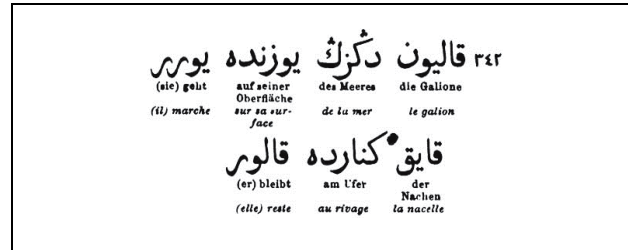
Kabîl schagîrd ustâd olûr ustadân. Qâbil châguird oustâd olour oustâdan. (332: 107) → /Kabil şagird ustad olur ustadan./ **Fr.** Parfois écolier habile devance le maître. **Alm.** Tüchtiger Schüler übertrifft den Meister.

290. Kalbin şahitliğı yüz şahitten kavidir.

Kalbın schahidliğı jûf schahiddân kawîdir. Qalbyn châhidligui üz châhiddan qavidir. (350: 113) → /Kalbın~kalbın şahidliğı yüz şahiddan kavidir./ **Fr.** Le témoignage du coeur l'emporte sur cent témoins. **Alm.** Des Herzens Zeugnis ist stärker als hundert Zeugen.

291. Kalyon denizin yüzünde yürür, kayak kenarda kalır.

Kaliún denifýn jüfindê jürûr kâik kenardê kalûr. Qâlioun deñizýñ üzinde üurur gâiq kenârdê qâlur. (342: 111) → /Kalyun (?) denizin~deñizini yüzünde yürür kayak (?) kenarde kalür./ **Fr.** Le navire vogue loin du rivage, et la nacelle se tient près de la plage. **Alm.** Hin fliegt das Schiff auf hoher See; der Nachen bleibt in Ufers Näh'.

292. Kanda (=nerede) çokluk, orada yokluk.

Kandâ tschoklúk andâ joklúk. Qanda tchoqlouq anda iöqlouq. (351: 113) → /Kanda çokluk anda yokluk./ **Fr.** Abondance et pénurie vont de compagnie **Alm.** Bei dem Ueberflusse ist auch die Einbusse.

293. Kapidan sürseler bacadan düş.

Kapudân sürselêr badschadân düsch. Qapoudan surseler bâdjadan duch. (343: 111) → /Kapudan sürseler bacadan düş./ **Fr.** Vous a-t-on mis à la porte, rentrez par la cheminée. **Alm.** Treibt man dich zur Thüre hinaus, falle durch den Rauchfang wieder in's Haus.

294. Kaplumbağa varrak varrak demiş.

Kaplúmbaghâ (kaplú baghá) wararâk wararâk demýsch. Qâploumbagha (qaplu bagha) vârarâq vârarâq demych. (333: 109) → /Kaplumbağa (kaplubağa) vararak vararak demiş./ **Fr.** Avançons toujours, dit la tortue. **Alm.** "Nur marschirt" sagt die Schildkröte (Wer langsam geht, kommt auch an's Ziel).

295. Kara yanına varma, kara bulaşır.

Karâ janinâ wârma karâ bulaschûr. Qara iānina vārma qara boulāchur. (345: 111) → /Kara yanına varma kara bulaşır./ **Fr.** Ne touchez pas à ce qui est noir, le noir déteint (On ne peut manier le beurre qu'on ne s'engraisse les doigts). **Alm.** Bleibe dem Schwarzen fern, Schwarzes beschmutzt (Wer mit Pech umgeht, besudelt sich).

296. Karaya sabun, deliye öğüt ne eylesin.

Karajâ Babún delijê öjût né eilesûn. Qaraia sâboun deliie euüt nè eilesun. (347: 111) → /Karaya sabun deliye öyüt ne eylesün./ **Fr.** Que sert au nègre le savon? Au fou comment parler raison? **Alm.** Was nützt die Seife dem Mohren, was guter Rath dem Thoren?

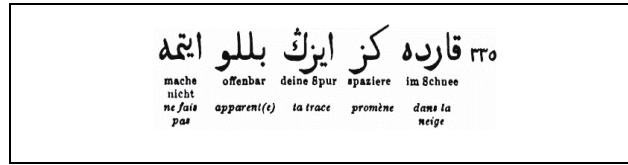
297. Kara yumakla ağarmaz.

Karâ jumâghle agharmâf. Qara ioumaghle agharmâz. (346: 111) → /Kara yumağle ağarmaz./ **Fr.** A laver un nègre on perd sa lessive. **Alm.** Den Mohren wäscht man nicht weiss.

298. Karda gez, izini belli etme.

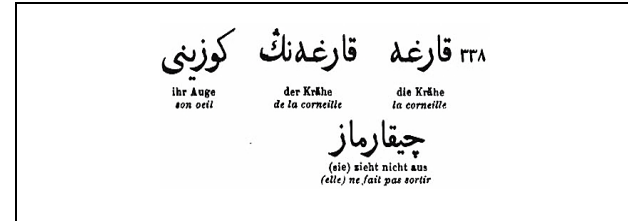
Kardâ gef ifÿn bellû étme. Qârda guez izyñ bellu etmè. (335: 109) → /Karda gez izin~iziñ bellû etme./ Fr. Promène-toi dans la neige, mais n'y laisse pas de trace. Alm. Geh' im Schnee, lass' aber keine Spur zurück.

299. Karga besledim büyüdü, gözlerimi çıkarmaya başladı.

Karghâ besledüm böjüdü göflerimi tschykarmaghâ baschladı. Qârgha besledum beuiudu gueuzlerimi tchyqârmagha bâchlâdi. (337: 109) → /Karga besledüm böyüdü gözlerimi çıkarmağa başladı./ Fr. J'ai élevé une corneille; devenue grande, elle voulait me crever les yeux. Alm. Ich zog eine Krähe auf; als sie gross geworden, wollte sie mir die Augen aushacken.

300. Karga karganın gözünü çıkarmaz.

Karghâ karghanÿn göfini tschykarmâf. Qârgha qârghanyñ gueuzini tchyqârmâz. (338: 109) → /Karga karganın~karganıñ gözünü çıkarmaz./ Fr. Une corneille ne crève pas l'oeil à une autre (Les loups ne se mangent pas les uns les autres). Alm. Eine Krähe hackt der andern die Augen nicht aus.

3. SONUÇ

Makalede bir transkripsiyon metni olan *Osmanische Sprichwörter*'deki 100 (201-300 arası) atasözü üzerinde durulmuştur. Eserde atasözlerinin Arap harfli metinleri yanında Latin harflerinin kullanılması sözcük ve eklerin telaffuzlarına dair birtakım bilgiler vermektedir.

Buna göre telaffuzla ilgili olarak şu sonuçlara varmak mümkündür.

1. Kimi sözcük ve eklerde ünlü ve ünsüz uyumlarına aykırı telaffuzlar söz konusudur.

Dil uyumuna aykırı telaffuzlar: *acidir* (227), *açalüm* (220), *aldılar* (278), *altında* (204), *ani* (211), *arasına* (200), *arasında* (267), *bahtlüdir* (235), *çengelsiz* (221), *damari* (245), *dakike* (232), *dikensiz* (222), *doğrudadır* (226), *engelsiz* (221), *eyüdan* (287), *fayde* (205), *fenasi* (287), *gendiye* (247), *hırsıza* (259, 260), *işidilmemiş* (284), *kadrınca* (300), *kalür* (291), *kaplubağa* (293), *karınca* (300), *kirilür* (275), *kulağı* (250), *odir* (213), *olmadükce* (231), *tişinda* (233), *vardir* (245), *yakindir* (211), *yanına* (294), *yanında* (228), *yarisidir* (279), *yokdir* (232), *yoldaşdır* (260), *yumağle* (296), *yuvasını* (248) vb.

Dudak uyumuna aykırı telaffuzlar: *açalüm* (220), *bahtlüdir* (235), *bellü* (297), *besledüm* (298), *bildirür* (286), *bulaşür* (294), *denilebilür* (223), *döndi* (267), *eyü* (286, 288), *gelür* (208, 249), *getürür* (251), *gördiğini* (214), *görüş* (202), *görinenden* (215), *görinmez* (215), *gözi* (219), *gözinden* (276), *gözini* (299), *gözümüzi* (220), *gülü* (224), *içündür* (268), *kalür* (291), *kapu* (278), *kapudan* (292), *komişlardir* (239), *koparsün* (207), *köprüsinden* (207), *kuyruğın* (228), *makbuldir* (206), *ne eylesün* (295), *odir* (213), *olmadükce* (231), *uzundur* (228), *üçüncüsü* (272), *verilür* (288), *yokdir* (232), *yüzinde* (291) vb. Buna karşın: *bokluğunda* (240).

Ünsüz uyumuna aykırı telaffuzlar: *ağacdan* (236), *besdir* (270), *beşikde* (235), *gökden* (211), *ipde* (266), *olmadükce* (231) vb. Buna karşın: *(can~cān) çıkmadıkçe* (263)

2. *Beyenür* (248), *deyil* (255), *eyer* (205), *gereyi* (210), *meyer* (287), *öyrenmeyen* (262), *öyüt* (295), *öyütdir* (258) sözcüklerindeki işaretli ünsüzler ك ile yazılmalarına rağmen akıcılaşarak /y/ ile telaffuz edilmektedir. Buna karşın: *kuyruğın* (228), *yüreğinde* (243).

3. *Damar* (245), *doğru* (226), *dokun-* (275), *doyur-* (219) sözcüklerinde ilk ünsüzler ط ile yazılmakta fakat /d/ ile telaffuz edilmektedirler. Buna karşın: *tişinda* (233).

4. *قاپلوبغه، قنغى، قنغى* sözcükleri iki biçimde telaffuz edilebilmektedir: *hangı* (*kangı*) (230), *kaplumbağa* (*kaplubağa*) (294).

5. *قصاب* sözcüğünde iç sesteki ünsüz telaffuzda tekleşmektedir: *kasab~kasāb* (203).

6. *Battırırlar* (274), *ummarsin* (276) sözcüklerinin telaffuzunda iç seste ikizleşme olmaktadır.

7. *Hereket* (231), *illeki* (219) sözcükleri ince sıradan telaffuz edilmektedir.

8. *Üsür* (254) (< Ar. 'usr), *yüsür* (254) (< Ar. yusr) sözcüklerinin telaffuzunda iç seste ünlü türemesi meydana gelmektedir.

9. *Canbaz* (266) sözcüğünün telaffuzunda benzeşme olmamaktadır.

10. Bugün *ür-* biçiminde kullanılan sözcüğün ilk ünlüsü geniş olarak telaffuz edilmektedir: *örer* (285).

11. Bugün standart dilde *büyü-* biçiminde kullanılan sözcüğün ilk ünlüsü geniş olarak telaffuz edilmektedir: *böyüdü* (298).

KAYNAKLAR

Duman, Musa (1995). "Türkiye Türkçesi'nin Tarihî Kaynaklarından Carbognano'nun Grameri ve İmla-Telaffuz İlişkisi Bakımından Önemi". *İlmî Araştırmalar: Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri* 1: 95-106.

Duman, Musa (2005). "Modern Türkiye Türkçesinde Yazı ve Söyleyiş İlişkisi". *Türk Dili* 625: 3-10.

Hazai, György (2012). *Türkiye Türkçesinin Dünü ve Bugünü*. çev. Tefik Turan. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.

K. K. Orientalische Akademie (1865) *Osmanische Sprichwörter*. Wien: K.K. Hof- und Staats-Druckerei.

[Journal of Turkish Language and Literature](#)

[Volume:7 Issue:1, Winter 2021, \(15-46\)](#)

[Doi Number: 10.20322/littera.820016](#)